

ЖАНА СТАНЧЕВА

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

✉ jana_stancheva@abv.bg

БОЛЕСТИТЕ И ТЕХНИТЕ НАЗВАНИЯ В БЪЛГАРСКАТА И ПОЛСКАТА ЕЗИКОВА КАРТИНА НА СВЕТА

Термини с профил патологично образуване и изменение

Анотация:

Обект на изследване са български и полски названия на болести и симптоми, с акцент върху примери, които имат профил патологично изменение и образуване. Целта е да се съпостави семантичната мотивация и словообразователната структура на названията и да се открият тенденции в терминообразуването в двата езика. Интерес представляват домашните названия, а не лексикалните заемки от латински. В българския материал заемките са много чести, в полския отсъстват. И в двата езика най-много са калките от латински, но в българския са заети през руския. Неологизмите най-често имат различни профили. В полския преобладават еднословните деривати, открояват се и суфикси с висока честота на употреба. В българския превес имат многословните названия.

Ключови думи:

названия на болести, профил, патологично образуване, български език, полски език

Здравето е висша ценност, а стремежът то да бъде съхранено е както личен, така и приоритет за всяко съвременно общество. В българската и полската култура здравето се възприема като по-ценно от всяко материално благо и като задължително условие за щастлив и успешен живот. Основна заплаха за нашето благополучие се оказват болестите, а във фолклорните представи и на двата народа образите на болестта и на смъртта са много близки (дори сестри). Затова концептът болест е един от важните фрагменти в българската и полската езикова картина на света. Названията на болестите, които се намират в центъра на този концепт, дават богат материал за анализ и възможност за съпоставка на двете близкородствени системи на езиково и културологично ниво.

Обект на настоящото изследване са славянски названия на болести и симптоми, с акцент върху примери, при които за профил служи патологично изменение или образуване. Разглежда се както семантичната структура на термините, тяхната мотивация, така и словообразователният

им строеж и начините за терминообразуване. Анализът не цели да изчерпи целия материал, а да бъдат подбрани примери, които да покажат специфични за двете терминологични системи характеристики, да подчертаят приликите и да открият различията. Медицинската терминология в двата езика е била обект на предишни съпоставки¹, което позволява направените в изследването наблюдения да се сравнят и верифицират.

Медицината като наука се обслужва от терминологичен апарат, който има предимно латински произход и е богат на интернационализми. Интерес за мен представляват обаче не заетите от старогръцки и латински названия, а славянските, образувани от родни основи и форманти. Част от тях са създадени и функционират в среда на неспециалисти, като разкриват езиковата картина на света на двата народа и са по-интересни за съпоставка. Макар да не отговарят на високите критерии за един терминологичен език, наричам народните названия *термини*, тъй като някои принадлежат и на научната лексика и до голяма степен са специализирани. Освен това голям процент от полските примери са създадени и се употребяват пълноправно в академичния медицински език.

В полската езиковедска литература медицинската терминология е анализирана многократно и подробно – в синхронен и диахронен план, на морфологично, словообразователно, синтактично и семантично ниво, както и в съпоставка с други езици (вж. напр. Янковяк 2005, Мушолек-Хоински 1986, Кокот 2007). Българската литература по въпроса е много по-бедна, езиковедските анализи се откриват в отделни статии на различни автори, като най-всеобхватен и богат на езиков материал е дисертационният труд на С. Пачева-Карабова (Пачева-Карабова 2005), в който се анализира метафората в медицинската терминология. Съпоставителни българо-полски изследвания липсват, което прави темата много благодатна.

Изследваният материал е ексцерпиран от многоезични медицински речници: Арнаудов 1975, Злотницки 1971, както и от единствения полско-български речник: Денчева 2015². Някои от българските примери са взети от трудове по народна медицина (напр. Димков 2001).

Семантичният анализ цели да разкрие вътрешната мотивация на термините, т.е. коя характеристика на десигната е избрана за най-важна в процеса на номинация. Разглеждайки семантичната мотивация на

¹ Най-обширна в докторската ми дисертация „Народномедицинска лексика в българската и полската езикова картина на света“, София, 2013; също в две статии под печат: „Leksykalno-słotwotwórcze środki wyrazu w polskim i bułgarskim językowym obrazie chorób. Analiza na podstawie derywatów odczasownikowych“, „Лексикално-словообразователни изразни средства в българската и полската езикова картина на света (на база деадективни деривати)“; и в Станчева, Ж. Български и полски народни названия на болести (мотивирани от названия на растения и животни). В: *Славистиката – пътища и перспективи*. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2015, с. 171–179.

² Липсва многоезичен медицински речник, който да включва двата славянски езика.

полската медицинска терминология, К. Мушолек-Хоински установява, че преобладават названията, свързани с морфологичните характеристики на патологичното изменение: форма, големина, структура и консистенция (Мушолек-Хоински 1986: 115). У. Кокот обособява 19 групи названия според техния профил, но като най-чести определя външен вид и поведение на болния, както и действие, метафорично приписано на болестта (Кокот 2007: 203). В настоящото изследване се ограничавам до болести, чиито названия поне в един от двата езика имат за профил патологично изменение или образуване. Под патологично образуване разбирам структурни промени в организма, съпровождащи болестно състояние или причинени от него, а под патологично изменение – неправилно функциониране на системите, тяхна хипер- или хипофункция.

От структурна гледна точка избраните за анализ термини са две основни групи: еднословни и многословни. Всички еднословни термини са деривати – прости или сложни, като малка част от тях са непроизводни от синхронно гледище и информация за формата им трябва да се търси в етимологични речници. Многословните названия са или двусловни именни групи, или съдържат повече елементи, като предложни изрази, и имат форма на дескрипции (според полската терминология многословно название, което има един десигнат, се нарича *zestawienie*). Според начина на терминообразуване разгледаните названия са неологизми или междуезикови заемки. Неологизмите са новообразувани термини – деривати от домашни основи и морфеми, и са по-редки. От класа на заемките се срещат както материални, така и преводи, но докато материалните няма да бъдат специално коментирани, интерес представляват структурните и семантични калки.

Трябва да се отбележи една съществена разлика в употребата на българските и полските народни названия на болести. Освен че в българската медицинска терминология те са чувствително по-малко от полските, дори когато са налични, те понякога са непознати за носителите на езика. Вместо тях не само специалистите, но и неспециалистите предпочитат употребата на съответната заемка от латински.

Болестните състояния най-често са следствие на или са съпроводени от неправилно функциониране на системи или структурни промени в органите. Тези патологични образувания и изменения служат за профил в названията на заболяванията.

Вследствие на възпалителни процеси на различни места в организма се отделя гной. Нейното образуване е симптом на много заболявания, като в названията на редица от тях профил е именно ексудатната течност. Например *абсцесът*³ е ограничено насъбиране на гной, причинено от гноеродни бактерии. Народното название е *гнойник*, в полския

³ Лат. *abscessus*, буквално ‘отстъпвам, отделям се’, срв. рус. *гнойник*.

– *ropień* от *ropa* ‘гной’. Различни в двата езика са само формантите: *-ник* в български, *-eń* в полски. Подобно структурно съотношение откриваме при народните названия на *пиорейта*⁴, или изтичане на гной по повърхността на лигавиците: *гноетечение* – *ropotok*. За разлика от горния пример, тук названията са сложни, профилиран е процесът на изтичане и неговият субект – гнойта. Термините са калки от латински. Разликата между двата езика отново е във формантите, като този път в полски суфиксът е нулев, с интерфикс *-o-*, а в български имаме друг формант за образуване на *номина акционис*: *-ение*, и интерфикс *-e-*. Оказва се, че лексемата *gora* и нейните производни са по-продуктивни при деривация на народни названия, докато в българския им съответстват заемки или дескрипции. Симптомът *пиурия*⁵ представлява отделяне на гной заедно с урината. Полският термин калкира латинския: *gorotocz* – сложна дума с главен корен *tocz* ‘урина’ и интерфикс отново *-o-*. В българския, освен заемката, се използва и дескрипцията *гной в урина-та*. Терминът *емпием*⁶ е общо название за събиране на гной в естествена кухня. Полското название е *ropniak* – дериват от прилагателното *ropny* ‘гноен’ и суфикс *-ak*. Лексемата *ropniak* има и второ, нетерминологично значение: ‘кола с дизелово гориво’ от *ropa naftowa* ‘нефт’. *Пиемията*⁷ е обща гнойна инфекция. Полското название отново е деадективно – *ropnica*, този път с формант *-ica*⁸. Последният пример е неологизъм: разлято гнойно възпаление на съединителната тъкан или *флегмон*⁹, в полския – *ropowica*. Тук основата е субстантивна, с усложнен формант *-owica*. Големият брой полски термини със сходна структура и обща основа поставя под съмнение тяхната функционалност заради липсата на разпознаваемост (срв. *ropień*, *ropniak*, *ropnica*, *ropowica*).

Друго патологично образуване, послужило за словообразователна основа в група названия в двата езика, са камъните. Причина за появата им е нарушена обмяна на веществата, които могат да се образуват на различни места в организма. Общият термин за наличието им е *литиаза*¹⁰ или *камъчна болест*, в полския – *kamica* от *kamień* ‘камък’. Българското название е двусловно, а патологичните образувания са пренесени в определението. Полското е прост дериват с формант *-ica*. За да се прецизира органът, в който се натрупват камъните, той се посочва в названието, което може да има две структури: ако това са бъбреците, заболя-

⁴ Лат. *pyorrhoea* от гр. *pyon* ‘гной’ и гр. *rhoe* ‘течение’, срв. рус. *гноетечение*.

⁵ Лат. *pyuria* от гр. *pyon* ‘гной’ и гр. *urion* ‘урина’.

⁶ Лат. *empyema* от гр. *em* ‘във’, *pyon* ‘гной’.

⁷ Лат. *pyaemia* от гр. *pyon* ‘гной’ и гр. *haima* ‘кръв’.

⁸ Деривация на медицински названия от обща адекватна основа и формантите *-ak* и *-ica* откриваме и в двойката термини *martwiak* ‘секвестър’ и *martwica* ‘некроза’ от *martwy* ‘мъртъв’.

⁹ Лат. *phlegmone* от гр. *phlegma* ‘огън, възпаление’.

¹⁰ Лат. *lithiasis* от гр. *lithos* ‘камък’.

ването се нарича *бъбречнокаменна болест* или *камъни в бъбреците*¹¹, в полския – *kamica nerkowa* или *kamienie nerkowe* (*nerka* ‘бъбрек’). Ако камъните се образуват в жлъчката, названията са съответно *жлъчнокаменна болест/ камъни в жлъчката*¹² – *kamica żółciowa/ kamienie żółciowe* (*żółć* ‘жлъчка’). Вижда се, че българските названия са два типа: в единия случай терминът е двусловен, с подчинен член – сложно прилагателно име, посочващо органа и образуването (*бъбречнокаменна, жлъчнокаменна*), и определяемо – хиперонима *болест*. Другата двойка (*камъни в бъбреците/ жлъчката*) са дескрипции – ендочентрични конструкции с несъгласуван подчинен член – предложен израз, а определяемо са самите патологични образувания. Полските термини са винаги двусловни, със съгласувано определение – просто производно прилагателно: *nerkowy* ‘бъбречен’, *żółciowy* ‘жлъчен’.

Подобно на камъните водата също участва в редица названия на болести. При заболяването *хидронс*¹³ в телесните кухини се насъбира серозна течност в количества, които надхвърлят нуждите на здравия организъм. Основна съставка на течността е водата, затова тя е профилирана в латинския термин, както и в българския: народното название е *водянка*. Полският термин има различна структура, двусловен е: *puchlina wodna*. Лексемата *puchlina* е дериват от глагола *puchnąć* ‘подпухвам, отичам’, с формант *-lina*, т.е. профилирано е състояние. Водата участва в названието, но като подчинен съгласуван член: *wodny* ‘воден’. Тези структурни и семантични разлики се отнасят само до общото название на болестта. В термините за събиране на серозна течност в конкретна кухина профилите в двата езика съвпадат или са близки: *водянка на коремната кухина*¹⁴ – *wodobrzusze* от *woda* ‘вода’ и *brzuch* ‘корем’; *водянка на мозъка /водноглавие*¹⁵ – *wodomózgowie / wodogłowie* от *mózg* ‘мозък’, *głowa* ‘глава’. В българския отново е предпочетена предложна конструкция (срв. *камъни в бъбреците, гной в урината*), докато в полския са деривирани сложни термини. Най-голямо е подобие в двойката *водноглавие* – *wodogłowie*: термините са сложни деривати с еднакви интерфикс и суфикс (парадигматичен). Различен е само типът на първата словообразователна основа: адекватна в българския (*воден*), субстантивна в полския (*woda*).

При *диабет*¹⁶ патологично се увеличава количеството отделяна урина. Полското название е неологизъм: *moczówka* от *mocz* ‘урина’, суфикс *-ówka*. Има няколко вида диабет. Ако заради недостиг на инсулин организъмът губи глюкоза и я отделя с урината, терминът е *moczówka*

¹¹ Лат. *nephrolithiasis* от гр. *nephros* ‘бъбрек’ и гр. *lithos* ‘камък’.

¹² Лат. *cholelithiasis* от гр. ‘chole’ жлъчка’ и гр. *lithos* ‘камък’.

¹³ Лат. *hydrops* от гр. *hydor* ‘вода’, срв. рус. *водянка*.

¹⁴ Лат. *ascites* от гр. *askos* ‘кожен мях’.

¹⁵ Лат. *hydrocephalia* от гр. *hydor* ‘вода’ и гр. *kephale* ‘глава’.

¹⁶ Лат. *diabetes* от гр. *diabaino* ‘преминавам’ – захарта преминава през бъбреците.

sukrowa от *sukier* ‘захар’. Ползва се и простият дериват *sukrzusa*, при който захарта е словообразователна основа, с формант *-ica*. Българското название е двусловно, захарта участва в съгласуваното определение: *захарна болест*¹⁷ (срв. *sukrowy*). Ако урината не съдържа глюкоза, полският термин е *moczówka prosta* (*prosty* ‘прост, обикновен’). Българското название в този случай съдържа заемка: *безвкусен* или *незахарен диабет*¹⁸. Урината участва като словообразователна основа в още един полски термин: при *уремия*¹⁹ бъбреците се увреждат и уреята в кръвта се увеличава, настъпва самоотравяне на организма. Названието е прост дериват – *moczniца*, формантът е усложнен *-nica*. Без славянско название в българския е и симптомът *глицозурия*²⁰ – отделяне на глюкоза в урината. Полският термин, по модел на латинския, е сложен: *sukromocz* (срв. *ropomocz*).

Разстройство на потенето, при което организмът отделя големи количества пот, се нарича *дисхидроза*²¹. Полският термин е *potnica*. Профилирана е отделяната субстанция *pot* ‘пот’, формантът отново е усложнен *-nica*²². В български отново се ползва само лексикалната заемка. Същата словообразователна основа откриваме в названията на още едно заболяване: кожна болест у малките деца, при която на места със силно потене се появяват малки водни мехурчета – *милиария*²³. Домашните термини и в двата езика са прости деривати: *потница* – *potówki*. Основата е еднаква, различни са само формантите. Трябва да се подчертае мотивационната разлика с горния пример. При *potnica* е профилиран продукт, следствие на хиперфункция на организма. При *потница* ситуацията е друга: профил е причинителят на обрива, който не е патология. Интересно е структурното съответствие между българското название *потница* и полското *potnica*, които имат различен десигнат (*милиария* – *дисхидроза*).

Срещат се и примери, при които профилите на названията в двата езика не се препокриват. Например *can*²⁴ е заразна болест по еднокопитните животни, която се предава и на хората. Най-често се засяга лигавицата на носа, което води до отделяне на секрети, съдържащи гной и кръв. Патологичната секреция е основа в българското народно название – *сополица*, формантът отново е *-ица*. Полският термин е ло-

¹⁷ Лат. *diabetes mellitus* от гр. *mell, mellis* ‘мед’, срв. рус. *сахарная болезнь*.

¹⁸ Лат. *diabetes insipidus* ‘нямаш вкус’, срв. рус. *несахарный диабет*.

¹⁹ Лат. *uremia* от гр. *uron* ‘урина’ и *haima* ‘кръв’.

²⁰ Лат. *glucosuria* от гр. *glykys* ‘сладък’ и гр. *uron* ‘урина’.

²¹ Лат. *dyshidrosis* от гр. *dys-* ‘нещо лошо, затруднение’ и гр. *hidros* ‘пот’.

²² Ядацка 2001 подава следните деривационни стъпки: *posić się* – *pot-(Ø)*; *posić się* – *pot-nica*. Следвайки логиката на вече разгледаните названия, приемам за деривационна основа на названието субстанцията, а не процеса на отделянето ѝ.

²³ Лат. *miliaria* от *milium* ‘просо’, срв. рус. *потница*.

²⁴ Лат. *malleus* от *malis* ‘сап’.

кативен, посочва засегнатия орган – *nozaciżna* от *nos* ‘нос’, формантът е усложнен. При различен профил и формант, общ между названията в двата езика е само родът на дериватите. Обратно съотношение на профилите откриваме в следващия пример. При *дифтерия*²⁵ по лигавицата в гърлото се появяват псевдомембрани, които задушават болния. Този път патологичните образувания служат за словообразователна основа в полския термин – *blonica* от *blona* ‘ципа, мембрана’. В българския се ползват две народни названия: *лошо гърло* и *гърлица*, като и при двете профилът е локативен – посочва се засегнатият орган. В първото (*лошо гърло*) присъства оценъчна характеристика. За да се изрази признакът ‘опасен за здравето, злокачествен, много болен’, в българските народни названия често се използва непроизводното прилагателно *лош*: *лоша пъпка (антракс)*, *лоша кашлица (коклюш)*, *лоша болест (туберкулоза)*. Названието *гърлица* също е интересно – то е прост десубстантивен дериват със суфикс *-ица*. Въпреки общия формант и тип словообразователна основа, *гърлица* и *blonica* имат различни профили. В българския корпус откриваме още едно название, много близко по структура и мотивировка с *гърлица*. Вторично развита дифтерия или *дифтерия на гръкляна*²⁶ се нарича още *загърлица*. Профилът отново е локативен, а основата е предложен израз – ‘зад гърлото’²⁷. Полският термин също е прост дериват, но не локативен, а описващ субективното чувство на болния – *dławiec* от глагола *dławić* ‘задушавам, давя’²⁸. Ползва се и двусловно название, калка от латински: *blonica krtani* (дифтерия на гръкляна).

Може да се отдели група названия, в които основа на номинацията е формата на болестното изменение. Паралел между двата езика обаче отсъства. Например полският термин за *туберкулоза*²⁹ е *gruźlica*. От синхронна гледна точка лексемата е непроизводна, но етимологичният ѝ анализ я извежда от *gruzel* ‘буца, парче’ (Славски 1952). Следователно за основа служат образуванията по засегнатите от заболяването тъкани, които приличат на малки бучки. И този терминът е калка от латински. Българското народно название – *охтика* – е заето от новогръцки (хектична треска). Народната етимология обаче го свързва с *ох!*, *охкам* (срв. диал. *офтика*) (Георгиев 1995). Туберкулозата се нарича още *жълтата гостенка*. В евфемистичното название е профилиран цвят, а болестното състояние е персонифицирано³⁰. Липсват както семантични, така и структурни паралели с полското название. Подобие по форма е пренесено в още едно полско название. Вследствие

²⁵ Лат. *diphtheria* от гр. *diphthera* ‘кожа, ципа’.

²⁶ Лат. *diphtheria laryngis* от гр. *larynx* ‘гръклян’.

²⁷ Срв. *затушки*, както и в полски: *zaskórnik czarny* (комедон), *zanokcica* (ноктояд).

²⁸ Девербални названия на болести разглеждам в отделна статия, която е под печат.

²⁹ Лат. *tuberculosis* от *tuberculum* ‘възелче, бучка’.

³⁰ За персонифицирания образ на болестта вж. напр. Петкова 1996.

на възпалителни процеси роговицата на окото може да помътнее и да изпъкне. Заболяването се нарича *стафилом*³¹. Полският термин е неологизъм: *garbiak* от *garb*. Лексемата *garb* е многозначна: ‘изкривяване на гръбначния стълб’, ‘издатина по повърхността на предмет’, в зоологията се използва за назоваване на гърбиците на животните, например при камилите. Използван е суфиксът *-ak*, много продуктивен в полската медицинска терминология, особено при названия на новообразувания³². Българското название е дескрипция – *изпъкване на роговицата*. Профилиран е процесът на патологичното изменение, а не подобие във формата, както в полския. Обратна е ситуацията при народните названия за *цикатрикс*³³, който представлява белег вследствие увреждане на кожата, причинено от болест, нараняване и др. Новообразуваната тъкан, която замества наранената, е по-дебела и надигната и при допир се усеща като ръб. Подобие по форма е пренесено в българското название: *ръбец*. Дериватът е формален деминутив. Полският термин е *blizna*. Лексемата е непроизводна от синхронно гледище. Според А. Банковски етимологията ѝ е ‘стара, нездравяла рана’ (Банковски 2000), а според Ф. Славски – ‘нещо бяло, блестящо’. Връзката с патологичното образуване и неговата форма не е подчертана.

Разгледаните названия, макар и малко на брой³⁴, показват някои специфики на българската и полската медицинска лексика. На първо място прави впечатление големият процент български термини, които са заемки (*емпием, пиемия, флегмон* и др.), т.е. домашно название е налично само в полския. Обратната ситуация – за болестта или симптомата да има славянско название само в българския, липсва в разгледания материал. Тенденцията в полската медицинска терминология да се избягват заемки е силно изразена, което се потвърждава и при обширни езикови съпоставки.

Що се отнася до начините на терминообразуване, отново се наблюдават някои принципни разлики. Макар и в двата езика славянските названия да са най-често структурни и семантични калки от латински, в разгледания материал (както и при по-широко сравнение) полските неологизми са значителен процент: *ropień, potówki, nozaczna, garbiak, moczówka, ropowica* и др. Такива български примери са само три: *conoлица, загърлица, гърлица*.

Интересни са и словообразователните специфики. Повече от половината полски примери са прости деривати, като тази честота се потвърждава и при преглед на по-голям обем термини. Останалите названия са двусловни (*kamica nerkowa, moczówka cukrowa*) или

³¹ Лат. *staphyloma* от гр. *staphyle* ‘грозд’ и *-oma* ‘тумор’.

³² Срв. *czerniak* ‘меланом’, *gruczolak* ‘аденом’, *wątrobiak* ‘хепатом’ и др.

³³ Лат. *cicatrix*, срв. рус. *рубец*.

³⁴ Описани са названията на 25 болести и симптоми.

сложни деривати (*wodobrzusze, ropotocz*). При българските термини (коментирам само домашните названия) съотношението е различно: простите деривати (*сополища, гнойник*) и двусловните названия (*лошо гърло, захарна болест*) са сравнително еднакъв брой, толкова са обаче и многословните термини с предложна конструкция (*камъни в бъбреците, гной в урината*), каквито не присъстват в полския корпус. Сложните деривати са малко (*гноетечение, водноглавие*). Само в българските термини участват сложни прилагателни (*бъбречнокаменна болест, жлъчнокаменна болест*)³⁵.

От гледна точка на словообразователните типове разгледаният материал илюстрира почти всички най-характерни за медицинската лексика форманти и в двата езика. Най-продуктивен при деривацията на названия от женски род в полския език е формант *-ica/ -yca* (*blonica, cukrzyca, gruźlica, kamica, ropnica*), среща се и в усложнени варианти (*ropowica, mocznica, potnica*). Анализът на по-обширен материал позволява да се твърди, че този суфикс е специализиран в образуването на названия на болести и симптоми. Следващ по честота е формант *-ka*, който тук е в усложнения вариант *-ówka* (*potówki, moczówka*). Останалите суфикси имат ограничена употреба (*-lina: puchlina, -acizna: nosacizna*). При дериватите от мъжки род най-продуктивен е формантът *-ak*, който е специализиран в деривация на названия на тумори³⁶. Тук го откриваме в два термина: *ropniak* и *garbiak*. Висока честота в медицинската терминология показва също парадигматичният формант *-ec*, но в разгледания тук материал участва в по едно название (*ropotok, dławiec*). Всички разгледани термини от среден род също имат парадигматичен формант (*wodomózgowie, wodogłowie, wodobrzusze*).

За българския езиков материал по-характерни са двусловните названия и трудно можем да говорим за форманти, специализирани в деривация на народни названия на болести. Все пак подобно на полския с най-голяма честота се откроява суфикс *-ища*. В тук разгледаните примери единствено той се повтаря: *гърлица, загърлица, потница, сополища*. Всички останали суфикси участват в по един пример.

Съпоставка на названията по род показва, че и в двата езика най-чест е женският (в женски род са и хиперонимите *болест/ choroba*). Термините от мъжки и среден род са сравнително еднакъв брой.

Народните названия на болестите представляват богат и интересен фрагмент от българската и полската езикова картина на света. Тяхната съпоставка разкрива както някои наивни представи у двата народа, така и основни словообразователни принципи и методи за терми-

³⁵ Трябва да се отбележи, че при анализ на по-голям брой примери структурното съотношение на българските термини е по-различно: превес имат двусловните названия, а сложните деривати са процентно повече, отколкото в полския.

³⁶ За названията на туморите в полския вж. Гурнич 1997.

нообразуване, характерни за близкородствените езици. Разгледаните названия с профил патологично изменение и образуване илюстрираха най-важните от тях. В полската медицинска терминология преобладават домашните лексеми – неологизми или калки, докато в българската превес имат лексикалните заемки. Когато в българската система е налично славянско названия, то рядко е неологизъм – за език посредник служи руският. Най-голяма честота в полската терминология показват еднословните деривати. Може да се говори и за форманти, специализирани в образуването на медицинска лексика (*-isa*, *-ak*). Заради калкирането от латински названията в двата езика обикновено имат обща семантична мотивировка. Когато обаче термините са неологизми, близката родственост като че ли не оказва влияние и профилите най-често съществено се различават.

Литература

- Арнаудов 1975: Арнаудов, Г. *Медицинска терминология на шест езика*. София, „Медицина и физкултура“, 1975, 1112 с.
- Банковски 2000: Bańkowski, A. (Red.) *Etymologiczny słownik języka polskiego*. Warszawa, PWN, t. I, 2000, 873 s.
- Георгиев 1995: Георгиев, Вл., Дуриданов, Ив. (Ред.) *Български етимологичен речник*, том 4. София, АИ „Проф. Марин Дринов“, 1995, 1003 с.
- Гурнич 1997: Górnicz, M. *Nazwa nowotworu a stopień jego złośliwości. // Poradnik językowy*, 1997, № 3, s. 36–43.
- Денчева 2015: Денчева, Д. *Полско-български медицински речник (с латинските термини)*. София, „Лектура“, 2015, 56 с.
- Димков 2001: Димков, П. *Болезни, профилактика и лечение на жената и детето. Българска народна медицина*. Том II, София, „Астрала“, 2001, 704 с.
- Злотнишки 1971: Złotnicki, B. (Red.) *Lexicon medicum*. Warszawa, PZWL, 1971, 1604 s.
- Кокот 2007: Kokot, U. *Medyczna leksyka specjalistyczna w kognitywnej analizie kontrastywnej niemiecko-polskiej i metodyce nauczania języka obcego*. Bielsko-Biała, АТН, 2007, 381 s.
- Мушолек-Хоински 1986: Musiołek-Choinski, K. *Polskie nazwy chorób. Studium z terminologii medycznej*. Wrocław, WUW, 1986, 147 s.
- Пачева-Карабова 2005: Пачева-Карабова, С. *Метафоричният език на съвременната българска академична медицина*. Докторска дисертация. Пловдив, „МУ – Пловдив“, 2005, 412 с.
- Петкова 1996: Петкова, Св. *Чума село изгорила*. София, „Наука и изкуство“, 1996, 198 с.
- Славски 1952: Sławski, Fr. (Red.) *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Т. 1, Kraków, „Towarzystwo miłośników języka polskiego“, 1952, 112 s.
- Ядацка 2001: Jadacka, H., Bondkowska, M. (Red.) *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*. Т. II. Gniazda odrzeczownikowe. Kraków, „Universitas“, 2001, 1410 s.
- Янковяк 2005: Jankowiak, L. *Słownictwo medyczne Stefana Falimirza*. Т. I. Warszawa, SOW, 2005, 480 s.